

www.piron.culturecenter-su.org

БРОЙ # 22 / 2022 / ЖАК ДЕРИДА: ФРОНТОВЕ

URL: http://piron.culturecenter-su.org/wp-content/uploads/2022/01/Satoru-Yoshimatsu_Derrida_Beyond-the-Pleasure-Principle.pdf

Неразбирателства за „свободната енергия“ у Фройд

Около прочитите на „Отвѣд принципа на удоволствието“ от Дерида и
Лапланш

Сатору Йошимацу

Резюме: Статията сравнява два прочита на „Отвѣд принципа на удоволствието“, предложени съответно от Жан Лапланш и Жак Дерида. Най-напред се предлага описание на начина, по който Дерида интерпретира „Отвѣд принципа на удоволствието“ и неговото отношение спрямо свободната и обвързана енергия при Фройд. После се разгледа прочита на „Отвѣд принципа на удоволствието“, предложен от Лапланш, и неговата бележка за Фройдовото „неразбиране“ на свободната енергия. Накрая се обсъжда каква стойност ще е имало понятието *Binden* при Дерида в прочита му на Фройд и концепцията му за живота.

Ключови думи: Фройд, Бройер, Дерида, Лапланш, свободна енергия, *Binden*, нагон

Сатору Йошимацу е доктор по философия с дисертация върху понятието за живот в мисълта на Жак Дерида. Той е публикувал „Да мислим по различен начин силата на живота: проблемът за живоът смъртта при Жак Дерида“ (Токио: Хосей Дайгаку Шуппанкьоку, 2021, на японски).

1. Въведение

Признато е, че „Отвъд принципа на удоволствието“¹ (1920) е една от най-неясните Фройдови творби, а представителите на някои психоаналитични школи, включително Анна Фройд, дъщерята на Зигмунд Фройд, игнорират съчинението поради логическите скокове в текста.² Само че тъкмо тази неясна логика на „Отвъд принципа“ е направила възможни разнообразните и така интересни размишления върху текста във Франция, сред които тези на Жил Делюз или на Жак Лакан. Интерпретациите на Жак Дерида и Жан Лапланш са част от тази генеалогия на френските тълкувания на Фройдовото съчинение. Настоящата статия има за цел да изследва проблематиката на живота в текста на Дерида „Да се спекулира – върху Фройд“³, включен в „Пощенската картичка“ (1980), където философът чете „Отвъд принципа“, а първоначално този текст е бил представен на семинара му „Животът смъртта“, изнесен през 1975-1976 г. във Висшето еталонно училище на ул. „Улм“. В своя прочит ние ще поставим акцент върху понятието за *Binden*, една от ключовите думи в „Да се спекулира...“ Понятието произхожда от разграничението между два вида енергия в психоанализата на Фройд: „свободна енергия (*freie Energie*)“ и „обвързана енергия (*gebundene Energie*)“. Тази двойка отправя към физическия принцип на съхранение на енергията и изследванията на Й. Бройер, с когото Фройд изследва хистерията. Интересно е да се отбележи, че Фройд развива концепцията си за енергията въз основа на погрешно разбиране на теорията на Бройер. Ще следваме прочита на Дерида, като обърнем специално внимание на неговата теоретична оценка на това „неразбирателство“.

Вече има публикувани изследвания върху въпроса за живота в „Да се спекулира“. Кристофър Джонсън се фокусира върху понятието *Binden* у Дерида и Фройд, но не промисля достатъчно промяната и развитието на *Binden* у Фройд.⁴ Елиз Лами-Рестед подчертава понятието *надживяване* [*survie*], съчетаващо живот и

¹ По-нататък в текста ще се изписва съкратено като „Отвъд принципа“.

² Срв. Toyooki Ogawa, « *Kaigenri-no-higan—Shi-no Yokudō to Hanpuku* („Отвъд принципа на удоволствие – нагоните към смъртта и повторението“) » in *Gendai Freud Tokuhon 2*, ed. Masahisa Nishizono, Osamu Kitayama, Tokyo: Misuzu-Shobō, 2008, p. 504.

³ По-нататък в текста ще се изписва съкратено като „Да се спекулира“.

⁴ Christopher Johnson, *System and Writing in the Philosophy of Jacques Derrida*, Cambridge: Cambridge University Press, 1993.

смърт, което пронизва деридианския прочит на Фройд, като го проследява от „Проект за научна психология“ до „Отвъд принципа“ и „Бележка за *вълшебното блокче*“, което намираме за уместно. Нейната интерпретация се различава от нашата обаче, доколкото тя настоява, че „повторението“ е онова, което ръководи съчетаването на живот и смърт.⁵ Шведският философ Мартин Хеглунд в книгата си *Radical Atheism* твърди, че има парадоксална логика, последователно следвана от Дерида: животът може да се съхрани само доколкото заплахата от смъртта се инкорпорира в самия живот.⁶ Ние ценим неговата схематизация на мисълта на Дерида, но намираме за проблематично връзката между живот и смърт да се окачествява като *авто-имунна*. Почти невъзможно е да се изясни понятието за авто-имунитет при Дерида тук, но това понятие се появява в съчиненията му след 1994 година и „Вяра и знание“.⁷ Проблемът е в това, че Хеглунд не държи сметка за различието между деридиански понятия като авто-имунност, различие [*différance*], стриктура и *Binden*. Важно е да се следва развитието на мисълта на Дерида, като се вземат предвид техните различия. Затова ние ще проясним смисъла на *Binden* и ще разгледаме отношението му с живота и с живота смъртта при Дерида. Франческо Витале, който като нас съсредоточава изследванията си върху проблема за живота у Дерида, също обръща внимание на *Binden* и заключава, че при Дерида може да се наблюдава един мотив за господството на принципа на удоволствие чак до последните му години.⁸ Ние сме съгласни със заключението му, но за разлика от него, ние по различен начин извеждаме перформативността и структурата *mise en abyme* в деридианския прочит на „Отвъд принципа“ по отношение на живота. Освен това, въпреки че Витале също споменава труда на Жан Лапланш „Живот и смърт в психоанализата“, той не анализира разликата между Дерида и Лапланш по отношение на прочитите им на „Отвъд принципа“.

Ние ще сравним прочита на Дерида с този на Лапланш, особено както е разгърнат в „Живот и смърт в психоанализата“. Причината за това е, че, на първо място, самият Дерида отпраща към това съчинение в „Да се спекулира“ и че, на второ място, като психоаналитик Лапланш обновява Фройдовата теория, като чете буквално Фройд, в контраст с Жак Лакан, който препрочита Фройд от една особена и

⁵ Elise Lamy-Rested, *Exces de vie...Derrida*, Paris : Edition Kimé, 2018.

⁶ Martin Hägglund, *Radical Atheism—Derrida and the Time of Life*, Stanford: Stanford University Press, 2008.

⁷ Виж Жак Дерида, *Вяра и знание*, прев. Владимир Градев, София: ЛИК, 2001. – бел.прев.

⁸ Francesco Vitale, *Biodeconstruction—Derrida and Life Sciences*, New York: SUNY Press, 2018.

оригинална гледна точка и конструира изцяло нова психоаналитична теория. Най-напред ще опишем начина, по който Дерида чете „Отвъд принципа“, и неговото отношение спрямо свободната и обвързана енергия при Фройд. После ще разгледаме прочита на „Отвъд принципа“, предложен от Лапланш, и неговата бележка за Фройдовото „неразбиране“ на свободната енергия. Накрая, ще обсъдим каква стойност ще е имало понятието *Binden* при Дерида в прочита му на Фройд и концепцията му за живота.

2. Как Дерида чете „Отвъд принципа на удоволствието“

В „Да се спекулира“ Дерида акцентира върху дискурсивната композиция, предложена от Фройд в „Отвъд принципа“. Текстът на „Отвъд принципа на удоволствието“ се гради от объркана аргументация, която „само спорадично и повърхностно се подчинява на логически императиви“, както отбелязва Лапланш.⁹ Дерида, от своя страна, се опитва да проясни в „Да се спекулира“ значението и значимостта на „Отвъд принципа“ тъкмо като анализира сложността на аргументацията или на дискурсивния жест. Ето как започва текстът на Фройд.

В психоаналитичната теория ние без колебание приемаме, че душевните процеси автоматично се регулират от принципа на удоволствието, т.е. според нас те всеки път се предизвикват от едно неприятно напрежение и протичат така, че крайният им резултат да бъде негово спадане, или с други думи – премахване на неудоволствието или създаване на удоволствие. Когато разглеждаме изследваните от нас душевни процеси от тази гледна точка, ние въвеждаме в нашата работа икономическия аспект. Смятаме, че такъв подход, който наред с топичния и динамичния аспект се опитва да отдаде дължимото и на този икономически аспект, е възможно най-цялостният в настоящия момент и заслужава да бъде наречен метапсихологичен.¹⁰

На първо място, Фройд утвърждава господството на принципа на удоволствието, който опитва да намали или да поддържа степента на психично

⁹ Jean Laplanche, *Vie et mort en psychanalyse*, Paris: Flammarion, 1970, p. 181.

¹⁰ Зигмунд Фройд, „Отвъд принципа на удоволствие“, *Психология на несъзнаваното*, прев. Маргарита Дилова, София: Колибри, 2014, с. 153; Sigmund, Freud, „Jenseits des Lustprinzips“, in *Gesammelte Werke*, Band XIII, herausgegeben von A. Freud, E. Bibring, W. Hoffer, E. Kreis, O. Isakower, Imago Publishing Co., Ltd., London, 1940, Zehnte Auflage, S. Fischer, Frankfurt am Mein, 1998, S. 3.

напрежение като справяне с неудоволствието в психичните процеси. Дерида окачествява това Фройдово твърдение като перформативна декларация за съществуването на психоанализата.¹¹ Тази перформативност в дискурса на Фройд ще е важна за нашите заключения. Въпреки това „очевидно“ господство на принципа на удоволствието, Фройд ще спомене противоречащото на този принцип натрапливо повторение, наблюдавано след Първата световна война; за да обясни връзката между натрапливото повторение и принципа на удоволствие откривателят на психоанализата ще представи хипотезата за нагони към смъртта. Тази хипотеза ще се разшири не само до психоаналитичната му теория, но и до биологико-спекулативната му хипотеза.

На второ място, той посочва трите психоаналитични гледни точки, за да подкрепи хипотезата за принципа на удоволствие и усъвършенстването на метапсихологическата теория, станала възможна благодарение на тези три гледни точки: динамическата, „гледна точка, според която психичните явления са резултат конфликта и от съчетаването на упражняващи натиск сили, които в крайна сметка имат нагонна природа“¹² ; топическата, „гледна точка, предполагаща диференцирането в психичния апарат на определен брой системи с различни свойства и функции, разположени в определен ред една спрямо друга“¹³ и има две топики у Фройд, първата се състои от несъзнаваното, предсъзнаваното и съзнанието, а втората – от То, Аз и Свъръхаз. Икономическата, третата, спомената в цитата, за нас е най-важна тук. Те се отнася „до всичко, свързано с хипотезата, според която психичните процеси се състоят в циркулацията и разпределението на количествено определима нагонна енергия, способна да намалява, да се увеличава или да остава постоянна.“¹⁴ Ако тази гледна точка е важна за нас, то това е, защото тя е тясно свързана с проблематиките на принципа на удоволствието и вложението на психична енергия.

В абзаца, който следва цитирания пасаж, Фройд подчертава, че няма философска или психологическа система, способна да ни обясни значението на усещанията за удоволствие и неудоволствие, а за да бъдат мислени те, най-доброто

¹¹ Jacques Derrida, “Speculer – sur Freud”, *La Carte postale – de Socrate à Freud et au-delà*, Paris: Flammarion, p. 292.

¹² Жан Лапланш, Жан-Бертран Понталис, *Речник на психоанализата*, превод под общата редакция на Н. Атанасов, София: Колибри, 2014, с. 98.

¹³ Пак там, с.484.

¹⁴ Пак там, с. 155.

средство е „най-широко формулираното предположение“¹⁵ откъм една психоаналитична гледна точка, другояче казано, предположението, което не почива на логически построени аргументи. Поради което Фройд казва, че е взел решението „да разглеждаме удоволствието и неудоволствието във връзка с размера на наличната *необвързана* по никакъв начин енергия (*nicht irgendwie gebundenen*) в душевния живот“.¹⁶ Дерида тълкува този метод на Фройд, при който усещането за (не)удоволствие се обвързва с количеството възбуда, като привилегироване на икономическата гледна точка. Такова тълкувание е правилно, защото принципът на удоволствие е тенденция, която опитва да понижи количеството на възбуда, а травматизмът, който ще накара Фройд да преосмисли нещата, е предизвикан от психологическия шок, тоест, от ексцеса на възбуда, и повтаря травматичното неудоволствено преживяване. И Дерида привлича вниманието върху израза „необвързана по никакъв начин енергия“ в цитирания по-горе пасаж. Терминът *gebundenen* е използван и в двойката понятия за свободна (*freie Energie*) и обвързана енергия (*gebundene Energie*), която пресича икономическите проблематизации на Фройд от началото на неговата работа до последните му години. При Фройд свободната енергия означава свободно подвижната психична енергия, която се оттича и разтоварва без съпротива в системата на несъзнаваното, а този процес е назован „първичен процес“. Обратно, обвързана енергия обозначава психичната енергия, чието разтоварване е забавено в системата предсъзнавано-съзнавано, а този процес е наречен „вторичен“. При първичния процес разтоварването е необходимо, тъй като енергията, оставаща в психичната система като дразнител, е източник на неудоволствие. Например, гладното кърмаче търси майчините гърди, за да утоли глада си, и тогава у него се извиква представата за гърдите. Все пак този дразнител на глада не винаги изчезва веднага. С това реалността лишава кърмачето от илюзии и в същото време у него липсва разграничение между възприятието като реалност и представата като илюзия.¹⁷ С други думи, необходим е процес, който да забави разтоварването на възбудата, за да бъде приета реалността, че нуждите му няма да бъдат веднага задоволени. Първичният процес съответства на принципа на удоволствието, а вторичният – на принципа на реалността.

¹⁵ Фройд, „Отвъд принципа...“, с. 154 (Freud, „Jenseits...“, S. 4); курсивът мой – С. Й.

¹⁶ Пак там. Курсивът мой – С. Й. (Преводът е леко изменен. – бел. прев.)

¹⁷ За примера с гладното кърмаче, виж Gen Nakayama, *Freud Nyūton (Въведение във Фройд)*, Токуо: Chikuma Shobo, 2015, p. 254.

Според Лапланш и Понталис, това, към което се стреми енергията в несъзнаваното, където тя може свободно да се движи, е „да създаде по най-преките пътища една идентичност на възприятието, т.е. да възпроизведе по халюцинаторен начин представите, на които първоначалното преживяване на задоволяване е придало предпочитана стойност“, а Фройд постулира тази хипотеза благодарение на модела на съня.¹⁸ Следователно, можем да установим две групи от Фройдови понятия: групата, съставена от принципа на удоволствие, на несъзнаваното, на първичния процес и на свободната енергия; другата група е съставена от принципа на реалността, предсъзнавано-съзнавано, вторичния процес и обвързана енергия.

Фройд споменава двойката свободна и обвързана енергия в четвъртата глава на „Отвъд принципа“. Той настоява на теоретичния си дълг към Бройер по отношение на тези две енергии.

Допустимо е, че при преминаването си от един елемент към друг възбудата трябва да преодолява известно съпротивление и понижаването му представлява именно трайната следа; в системата Сз [съзнаваното] такова съпротивление вече не съществува. Тази представа може да се свърже с Бройеровото разграничаване на свободно подвижна и намираща се в покой (фиксирана) енергия в елементите на психичната система; в този случай елементите на системата Сз не биха притежавали свързана, а само свободно оттичаща се енергия.¹⁹

В четвъртата глава на „Отвъд принципа“, за да установи една обща теория на психичната система след откритието на натрапливото повторение, Фройд развива една топика на съзнаваното, несъзнаваното и защитата от дразнителите. В системата Сз, т.е. съзнаваното, възприятийната представа се създава след дразнение, дошло отвън, но това дразнение не трае и то се съхранява в несъзнаваното. Изместването на енергията не е ограничено до него, понеже възбудата прониква в системата Сз без съпротива. От друга страна, в системата Нсз, или несъзнаваното, където споменът е съхранен, дразнението се измества със съпротива, но тази съпротива отслабва в степената, в която дразнението е преминало в системата. Следователно дразнението прониква там по-лесно. Става дума за прокаране на път в психизма, Фройдова хипотеза още от „Проект за научна психология“. Това преминаване на енергията в системите Сз и Нсз би било в съгласие с теорията на Бройер от „Изследвания върху

¹⁸ Лапланш, Понталис, *Речник по психоанализа*, с. 389-390.

¹⁹ Фройд, „Отвъд принципа...“, с. 169-170 (Freud, „Jenseits...“, S. 26).

хистерията“. Другояче казано, Фройд тук излага своето мнение за корелацията между свободата на преноса на енергия и познанието.

В прочита си на началото на „Отвъд принципа“. Дерида споменава тази Фройдова заемка от Бройер. Само че той препраща към нея не за да я представи, а за да повдигне един проблем.

Общият източник за Бройер и Фройд е разграничението, предложено от Хелмхолц, между двете енергии, отчитащо принципа на Карно-Клаузиус и на деградирането на енергията. Постоянната вътрешна енергия би съответствала на сумата от свободната и обвързаната енергия, като има тенденция първата да намалява и степента, в която другата нараства. Лапласи твърди, че Фройд е интерпретирал твърде свободно, с „крайна непочтителност“, изказванията, които е заел, особено като измества „свободна“ от „свободно използваема“ към „свободно подвижна“.²⁰

Фройд ще се е лъгал за „разграничението, предложено от Хелмхолц, между двете енергии“ и Дерида подчертава това недоразбиране, като цитира от Лаплас силните думи „крайна непочтителност“. Само че Дерида продължава прочита си, като казва: „да оставим произволно на страна всички тези проблеми, поставени от заемането на този „енергетичен“ модел.“²¹ Защо? Принципът на икономическото отношение, според което неудоволствието съответства на нарастване на количеството енергия, а удоволствието – на намаляване, ще бъде усложнен от една засукана аргументация, както знаят читателите, които вече са запознати с „Отвъд принципа“. Въпреки че принципът на удоволствието се стреми да разтовари възбудата, тази функция на принципа е подрита от хипотезата за нагон към смъртта, а там може да се открие тенденция да се търси спонтанно неприятното. Така удоволствието и неудоволствието се преплитат в „Отвъд принципа“. Дерида се интересува от това сложно отношение между удоволствие и неудоволствие²²; той твърди, че преплитането на аргументацията и усложняването на отношенията между противоположни понятия като свободна/ обвързана енергия, първичен/ вторичен процес или принцип на удоволствието/ принцип на реалността обогатяват и правят по-интересна спекулацията, разгърната в „Отвъд принципа“.

²⁰ Derrida, “Speculer – sur Freud”, p. 299.

²¹ Пак там.

²² „Тази не-простота и този непряк характер обещаваат, от прага на „най-широката“ хипотеза, един неизчерпаем резерв на спекулацията.“ (Пак там.)

Ще се върнем по-нататък към вниманието, което Дерида отделя на усложнението, а преди това ще се насочим към бележката на Лапланш за неразбирането на Фройд на свободната енергия, която Дерида споменава само мимоходом.

3. „Двойното разминаване“ на Фройд? – „Живот и смърт в психоанализата“ на Лапланш

3.1 Принципът на нулата и принципът на константността – интерпретацията на Лапланш

Споменатата от Дерида аргументация на Лапланш се намира в §6 на „Живот и смърт в психоанализата“. Ще проследим малко по-дълго тази аргументация не само за да направим глоса на препратката на Дерида, а също за да сравним техните прочити на „Отвъд принципа“. И Лапланш в тази глава се опитва да чете „Отвъд принципа“ от икономическа гледна точка, но френският психоаналитик съзира иманентно противоречие в логиката на текста.

От икономическа гледна точка голямото противоречие се състои в свързането в един и същи нагон на тенденцията за радикално унищожаване на всяко напрежение, върховна форма на принципа на удоволствие, и на мазохистичния опит на неудоволствието, който не може по никаква логика да се интерпретира другояче освен като нарастване на напрежението.²³

Нагонът към смъртта е трябвало да противоречи на принципа на удоволствие при откриването на травматичната невроза, но в крайна сметка, той става това, на което служи принципа на удоволствието, и е схванат като тенденция към неорганично състояние, иманентна на организма. А целта на тази тенденция е състояние на нирвана без никакво напрежение. Разбира се, няма напрежение в това състояние на нирвана, но доколкото организмът се стреми към него, неприятните напрежения от икономическа гледна точка се увеличават.

Изправен пред това теоретично противоречие, Лапланш отбелязва, че два принципа са били смесени в понятието за принцип на удоволствие: „принципът на константността“, който поддържа степента на напрежение и на вътрешни дразнителни, и „принципът на нулата“, стремящ се да унищожи дразнителите. Принципът на константността работи като в хомеостатичните системи – той

²³ Laplanche, *Vie et mort en psychanalyse*, p. 183.

намалява напрежението, ако възбудата надхвърля константното ниво, и обратно, опитва се да увеличи напрежението, ако то е под константното ниво. От друга страна, поради това, че принципът на нулата възвежда напрежението към нула, самото напрежение съвсем няма да е константно, когато достигне нула. Лапланш затова обявява, че Фройд смесва двата принципа.

Принципът на нулата е отъждествен с идеите за свободната енергия, първичния процес и принципа на удоволствие, където разтоварването на напрежението се извършва в един минимум време; принципът на нулата се свързва с групата на понятията, принадлежащи на системата Нсз. В този модел на психизма константността е положена като модификация на принципа на нулата.

Ако вземем по-горе приведенния пример с кърмачето, то търси майчините гърди, за да успокои напрежението, създадено от неприятния дразнител на глада; а системата, която се опитва да поддържа напрежението равно на нула, е изменена в система, опитваща се да поддържа напрежението на някаква константа, за да може кърмачето да приеме реалността, където неговата нужда няма да бъде винаги задоволявана. Така, константността се свързва с понятия като обвързана енергия, вторичен процес или принцип на реалността.

Лапланш подчертава, че това твърдение, според което принципът на нулата има предимство пред принципа на константността се открива и в „Отвъд принципа“ Според неговия прочит принципът на удоволствие, който първоначално е имал за функция да поддържа напрежението равно на нула, се трансформира в този неясен текст в принцип на реалност, а принципът на нирваната или нагонът към смъртта, въведени в „Отвъд принципа“, играят ролята, която по-рано е принадлежала на принципа на удоволствието. Ала Фройд продължава, като се опитва да замести този принцип или тази тенденция не само в психизма, а и в самото функциониране на живота. Лапланш се опитва да чете генеалогията на идеята за тенденцията към смъртта, присъща на живота, като тръгва от първите писания на Фройд.²⁴

3.2. Една „крайна непочтителност“ – проблемът за енергията при Фройд

Според четенето на Лапланш Фройдовата идея за поддържането на психичното напрежение равно на нула се открива още в най-ранните му писания. Тенденцията може да се намери в „Проект за научна психология“, който е писан в

²⁴ За тази връзка между принципа на нулата и принципа на константността, виж също Koji Togawa, „Shi-no Yokudō to Mazohizumu (Нагонът към смъртта и мазохизма)“, *Freudian Step*, Tokyo: Misuzu Shobō, 2019, pp. 169-190.

същия период като „Изследвания върху хистерията“ на Бройер. За Лапланш константността при Бройер, който е изследвал саморегулирането на дишането в организмите, е съвсем като съвременното понятие за хомеостаза. И работите на Бройер засягат тъкмо саморегулиращите функции на централната нервна система. Според него, свободното циркулиране на енергията се произвежда, когато тоничната възбуда в мозъка – която Бройер нарича „енергия на покой“ – би била в оптимално състояние. За него важното е да се поддържа количеството енергия на определено ниво – може да си спомним по-горе посочения принцип на константност. Точно затова Бройер твърди, че когато тоничната възбуда в мозъка е в оптимално състояние, енергията на покой циркулира оптимално. В това състояние функционирането на мислите става активно. С други думи, активността на психизма е оптимизирана. Обратно, Бройер твърди, че в сънищата асоциациите са незавършени и има много пречки. Това върви срещу хипотезата на Фройд, според която тъкмо в сънищата и в първичния процес свободните асоциации са в най-добро състояние.²⁵

Лапланш иска още повече да подчертае върховенството на принципа на нулата при Фройд, като сравнява предположението на Бройер с Фройдовата енергетика. Той препраща тук към разграничението на свободна и обвързана енергия при Хелмхолц, общ източник за двамата психолози. Хелмхолц смята, че енергията е най-напред определена като „сила, произвеждаща работа“, но не цялото количество вътрешна енергия, натрупана в една система може да се използва отново до безкрай. Например, когато циркулира електрически ток, се поражда топлина чрез електрическото съпротивление в проводниците, така че електрическата енергия е по-малко важна в позицията на рецепция, отколкото в позицията на циркулация. Като тръгва от тези закони, Хелмхолц определя енергията, която може да бъде превърната в работа (т.е., получената електрическа енергия), като „свободна енергия“, а енергията, която е прогресивно редуцирана под формата на топлина – „обвързана енергия“. Свободната енергия намалява доколкото системата продължава да функционира, а в следствие на това обвързана енергия се увеличава.

Това, което Фройд нарича „свободна енергия“, съответства на обвързаната енергия на Хелмхолц, доколкото те са и двете разтоварена енергия. В теорията си Фройд свежда своето разграничение между двете енергии до това на Бройер, но свободната енергия на Фройд би трябвало да отговаря на енергията в покой, а

²⁵ Срв. Laplanche, *Vie et mort en psychanalyse*, pp. 199-206.

обвързана енергия следва да е кинетичната енергия. По отношение на това обръщане на съответствието Лапланш пише:

Неволна грешка при раздаването на картите? Двойно разминаване? Фройд подема термините на Хелмхолц, натоварени със смисъла на втория закон на термодинамиката; обръща приблизително тяхното значение, като интерпретира окачествяването „свободна“ в смисъла на „свободно подвижна“, а не на „свободно използваема“; най-сетне, той налага това противопоставяне над разграниченията, въведени от Бройер... Ако в Тълкуване на сънищата манифестната абсурдност съответства на иронична критика, която може да се открие в латентното съдържание, мислим, че сме в правото си да видим в това формално почтително третиране на Бройеровата теория белега на една крайна непочтителност.²⁶

Думите „неволна грешка при раздаването на картите“ и „двойно разминаване“ стъпват на прочита на Лагаш, който е споменат в началото на шестата глава на „Живот и смърт в психоанализата“ и който е бил ментор на Лапланш. Лагаш грижливо е анализирал заплетените дискусии в „Отвъд принципа“ и е внесъл ред в отношенията между Фройдовите понятия. Като се вземе предвид, че етимологията на „критикувам“ е „раздавам наново картите“ и „подреждам смесеното“, този добре подреден прочит е легитимен като „критика“.²⁷ При все това, Лапланш настоява, че ако психоанализата трябва да чете продуктите на несъзнаваното, включително желанието, тогава едно ясно подреждане на понятийните отношения няма да е достатъчно за психоаналитичен прочит. Обратно, като психоаналитик той се пита защо се е появило това понятийно забъркване между Бройер и Фройд. Тоест, той психоанализира самия Фройд. Отговор на този въпрос е даден в цитирания пасаж. Лапланш намира предположение за неразбирателството в съчинението на Фройд „Тълкуване на сънищата“. Става дума за 6 гл., подглава Ж, в която Фройд проучва защо се появяват безсмислици в съня. Дадени са разнообразни примери, но едно от

²⁶ Пак там, pp. 204-205.

²⁷ „Все пак такова схващане за критиката и за понятийния анализ за нас е недостатъчно, ако искаме да се обърнем като „психо-аналитици“ към понятие, предложено от самия основател на психоанализата. Разбира се, с нагона към смъртта има неволна грешка при раздаването на картите, разиграването не е направено добре. Достатъчно ли е тогава да вземем същите карти и да направим едно по-добро разпределение? Мислим, че човек не може да се задоволи с преразпределение на картите, без първо да се опита да анализира предишното раздаване.“ (Пак там, p. 185)

предположенията е, че абсурдните сънища са създадени в съновната мисъл, когато се опитваме да изразим критика или да осмеем нещо с достъпните ни средства.²⁸ С други думи, Лапланш психоанализира самия Фройд и открива в това странно неразбирателство снизходителното отношение на Фройд спрямо Бройер. Става дума за презрението на Фройд към „умерената“ хипотеза на Бройер, основана на поддържането от организма на собственото му равновесие; обратно, Фройд открива в организма тенденция да разтоварва енергията си до нула и изказва грандиозната идея, че това е тенденция, вътрешноприсъща на организма. За Лапланш, като се изхожда от това отношение на Фройд, при него започват да се развиват с голям размах спекулации, за да го доведат до биологическата хипотеза на „Отвъд принципа“. Тъкмо това се разбира под израза „крайна непочтителност“, който изведохме по-горе. В следващата част ще се върнем към текста на Дерида и ще разгледаме как той мисли този проблем за свободната енергия.

4. *Binden* при Фройд – прочитът на Дерида

В светлината на четенето на Фройд от страна на Лапланш сега ще разгледаме въпроса за свободната и обвързаната енергия при Дерида. От една страна, психичният процес, чрез който свободната енергия циркулира, е наречен първичен процес; той следва принципа на удоволствието. От друга, енергията е обвързана във вторичен процес и това се съгласува с принципа на реалност. За първичните процеси е хубаво напрежението да се разсее колкото е възможно по-рано, докато за вторичните приятното остава за по-късно, ако разсейването, разтоварването не се направи непосредствено. Само че ако състоянието е състояние на пълен покой, т.е. ако напрежението оставаше нулево според принципа на нулата, тогава не би имало удоволствия по-късно, а един вид смърт (ето защо при Фройд смъртта като неорганично състояние е това, към което се стремят принципът на нирвана и смъртните нагони). Поради което Дерида заявява, че „чистото желание и чистата реалност са идеални граници, ще рече фикции.“²⁹ С други думи, идеята, според която функционира само един от принципите на удоволствието и реалността, а значи и от първичните и вторичните процеси и съответно от свободната и обвързаната енергия,

²⁸ Виж Зигмунд Фройд, *Тълкуване на сънищата*, прев. Маргарита Дилова, София: Колибри, 2020, с. 414. – бел. прев.

²⁹ Derrida, “Speculer – sur Freud”, p. 304.

не е нищо повече от теоретична хипотеза, докато всъщност не може да има психична система, освен ако и двете не съ-съществуват. Въпреки че вече разгледахме този проблем, Дерида подчертава, че в светлината на хипотезата за нагони към смъртта животът и смъртта не са противопоставени, доколкото в живота има вътрешноприсъща тенденция към смъртта.³⁰ Философът пише: „[а]ко смъртта не е противопоставима [на живота], тя е, вече, *животът смъртта*.“³¹ Тук споменатото „животът смъртта“ е заглавието на семинара на Дерида във Висшето еталонно училище, въз основа на който е написан текста „Да се спекулира“ На Дерида като млад преподавател е било възложено да изнесе семинар на тема „Животът и смъртта“, но той обявява, че като маха съюза „и“ между „живота“ и „смъртта“ отправя към това, че животът и смъртта не са просто съположени и противопоставени, а че те се смесват – нещо, което опитва да покаже през целия семинар.³² Един от примерите за „живота смъртта“ е представен през прочита на „Отвъд принципа“. Другояче казано, понятийната серия на принципа на удоволствие и принципа на реалността, първичните и вторичните процеси, свободната и обвързаната енергия, е мислена във връзка с живота и смъртта, или по-точно с „живота смъртта“.

Нека се върнем към връзката между свободна и обвързана енергия, четвърта глава от „Отвъд принципа“, която съдържа снизходителното „неразбиране“ на Бройер от Фройд. Цитираме една част отново, защото пасажът е важен.

Допустимо е, че при преминаването си от един елемент към друг възбудата трябва да преодолява известно съпротивление и понижаването му представлява именно трайната следа; в системата Сз [съзнаването] такова съпротивление вече не съществува. Тази представа може да се свърже с Бройеровото разграничаване на свободно подвижна и намираща с в покой (фиксирана) енергия в елементите на психичната система; в този случай елементите на системата Сз не биха притежавали свързана, а само свободно оттичаща се енергия. Но мисля, че засега е по-добре да говорим за тези неща възможно по-неопределено. Все пак с настоящите спекулативни разсъждения свързахме донякъде възникването на съзнанието с

³⁰ Виж Satoru Yoshimatsu, « Le temps, la vie et le rythme chez Derrida, lecteur de Freud », *Kansai Furansu-go Furansu-bungaku*, La section locale à Kansai de la société japonaise de langue et littérature françaises, n° 25, 2019, pp. 55-67.

³¹ Derrida, “Speculer – sur Freud”, p. 305; курсивът е на Дерида.

³² Виж Jacques Derrida, *La vie la mort*, Séminaire (1975-1976), Paris: Seuil, 2019, pp. 19-22.

положението на системата Сз и приписваните ѝ особености на възбудния процес в нея.³³

Фройд опитва да приспособи концепцията за двете енергии, заета от Бройер, към теорията си за познанието, но понятийното съответствие е съвсем извъртяно. Лапланш подчертава „непочтителността“, която това извъртане изразява. От друга страна, това, върху което Дерида се концентрира при четенето си на този пасаж, не е амбивалентното отношение към Бройер. По-скоро това, което го занимава, е отношението, състоящо се в опита да се поддържа амбивалентността на идеите му, дори като препраща към Бройер, за да е възможна спекулацията, т.е. мисълта, която не се основава на научен и систематичен аргумент. Дерида пише по темата на това Фройдово отношение: „Само че Фройд прекъсва брутално тази аргументация. При актуалното състояние на „спекулацията“, казва той, служейки си с още веднъж с тази дума, е по-добре да оставим нещата възможно най-неопределени, въпреки че вече сме забелязали известна връзка между произхода на съзнанието, мястото на системата Възприятие-Съзнание и особеностите на процесите на възбуда.“³⁴ Дерида опитва да свърже Фройдовото отношение към Бройер със спекулацията, развивана в „Отвъд принципа“. Защо? Защото спира погледа си върху ключовата дума *Binden* (обвързвам), засягаща свободната и обвързаната енергия, като основната тема на „Отвъд принципа“.

Обвързването (*die Bindung*) е понятие, което Фройд използва в различни текстове след „Проект за научна психология“. В „Проекта“ понятието е употребено, за да опише прехода на енергията от свободно в обвързано състояние, т.е. то служи като мост между първичните и вторичните процеси. Трябва да се припомни тук, че в периода на „Проекта“ се приема за приятно енергията в свободно състояние да бъде свободно разтоварвана в първичния процес. Само че понятието *die Bindung*, което първоначално е описано като резерв на енергия във вторичния процес, бива разширено с напредването на аргумента на „Отвъд принципа“. Например, в четвърта глава на „Отвъд принципа“. Фройд излага предположението, че защитата от дразнителите, която предпазва системата Възприятие-Съзнание срещу свръхстимулиране, е нарушавана от физическата болка и че има непрекъснат поток на възбуда от наранената зона към централната система. Психичната система опитва да се справи с тази ситуация, като осигури разумно количество вложение. Поради

³³ Фройд, „Отвъд принципа...“, с. 169-170 (Freud, „Jenseits...“, S. 26).

³⁴ Derrida, „Speculer – sur Freud“, p. 368.

тази причина вложената енергия обеднява като цяло, а психичната система се оказва парализирана. Като развива това предположение, Фройд пише:

*От описаното поведение може да направим извода, че дори и заредената с много енергия система е в състояние да приема нова енергия, да я превежда в покой, т.е. да я „обвързва“ психически. Колкото по-голям е собственият ѝ намиращ се в покой катексис, толкова по-голяма ще е и свързващата ѝ сила[...]*³⁵

С други думи, притокът на външни дразнителни в момента на шок би могъл да дестабилизира психичната система. Тя „обвързва“ тези дразнителни, за да се справи с дестабилизацията. Нещо повече, би могло да се каже, че ако покоящото се вложение е на високо ниво, способността да се обвързват външните дразнителни нараства, което е малко по-близко на идеята на Бройер, макар и под извъртяна форма. За сметка на това, може да се възрази например, че нарастването на вложението в нараненото място се дължи само на прякото предаване на количество възбуда. Но Фройд твърди, че нещата не стоят така.³⁶ Това възражение би могло да се приложи само към нарастването на вложенията на психичния апарат и не може да обясни обедняването на психичния процес, т.е. парализата на другите системи.³⁷ Така фактът, че има ефект на разтоварване на болката, причинена от дразнителни, не пречи на спекулативната хипотеза на Фройд. Понеже това разтоварване е от рефлексивен порядък, т.е. то може да се произведе, без да се минава през психичния апарат, Фройд твърди, че това не е контра-пример за принципа на удоволствието. Принципът на удоволствие функционира от момента, когато възбудите се разтоварват с посредничеството на психичния апарат дори при травматичната невроза. Болката, според Фройд, се появява, когато външните дразнителни преминават през защитите и преди да се задейства принципа на удоволствие. Обвързването, *Bindung*, е въведено за справяне с тази болка. Дерида предлага глоса за това *Bindung* и за *binden* по следния начин:

*Фройд изказва закона, според който една система е толкова по-способна да binden, да обвързва [lier] или да превързва [bander], колкото по-голям е собственият ѝ заряд в състояние на покой.*³⁸

³⁵ Фройд, „Отвъд принципа...“, с. 173 (Freud, „Jenseits...“, S. 30). (Преводът е леко изменен. – бел. прев.)

³⁶ Пак там.

³⁷ Пак там.

³⁸ Derrida, „Speculer – sur Freud“, p. 370.

Това обяснение на *Bindung* е само буквален коментар на аргументацията на Фройд, но това, което е интересно тук, е фактът, че Дерида превежда *binden* не само с „обвързва“ [*lier*], а и с „превързва“ [*bänder*], което може да означава „опъвам“, „обтягам“ и „слагам превръзка“. Първата дума не носи конотация на впряга и напрежение, но втората носи. Това напрежение обозначава факта, че вложението в покой е пазено, за да е възможно *Bindung*. Иначе казано, според терминологията на Лапланш от предишната част, напреженията имат константа поради „принципа на константност“. Дерида открива тук обръщане на смисъла на принципа на удоволствие.³⁹ Тогава става невъзможно да се вярва, че принципът на удоволствие функционира без условие, както се твърди в самото начало на „Отвъд принципа“. Той изисква определена връзка, определено *Bindung*. Като отчита факта, че принципът на удоволствие не функционира априори, Фройд обяснява съня, който сякаш отпраща към минали болезнени преживявания при травматичната невроза.

Можем да приемем, че тук те се поставят в услуга на друга задача, която трябва да се реши [deren Lösung vorangehen muß], преди да се устави господството на принципа. Тези сънища имат за цел да наваксат справянето с дразнителя чрез развитие на страх, отсъствието на който е станало причина за травматичната невроза. Така те ни разкриват една функция на душевния апарат, която, без да противоречи на принципа на удоволствието, е независима от него и както изглежда, предшества стремежа към получаване на наслада и избягване на неудоволствието.⁴⁰

Според Фройд наблюдаваните при военните неврози и неврозите след злополука сънища, които възпроизвеждат минали болезнени преживявания и които сякаш противоречат на принципа на удоволствие, служат на други цели, които трябва да бъдат задействани, преди принципът на удоволствие да се включи и да се опита да елиминира неудоволствието. Това води до хипотезата за нагони към смъртта, които биха предшествовали принципа на удоволствие. Дерида обръща внимание на думата *Lösung* в този цитат. Янкелевич, към чийто превод на „Отвъд принципа“ той препраща, превежда думата с „осъществяване“ [*la réalisation*], докато Лапланш, чийто превод използваме тук, я предава с „да бъде свършена“ [*être accomplie*]. Дерида я препревежда с *la solution*. Немският глагол *lösen*, откъдето

³⁹ Лапланш също разкрива промяната на смисъла на този принцип. Виж Laplanche, *Vie et mort en psychanalyse*, p. 198.

⁴⁰ Фройд, „Отвъд принципа...“, с. 174 (Freud, „Jenseits...“, S. 32).

произлиза *Lösung*, означава „развързвам“, „разхлабвам“ или „отпускам“, а *solution* идва от латинския глагол *solvere*, означаващ „развързвам“ или „решавам“. В този контекст Дерида открива конотацията на *Bindung* и *Entbindung* (развързването). Физическата болка може да се успокои, като се обвържат ексцесивните дразнителни с външен произход, а от друга страна, неприятните сънища като дразнител, идващ от психичната система, осъществяват цел, различна от тази на принципа на удоволствие, като развързват дразнителя. Дерида интерпретира господството на принципа на удоволствие и неговата темпоралност на основата на предходния цитат.

То [господството, упражнявано от принципа на удоволствие] би било следователно относително късният ефект на една история, на един оригинален генезис, победа на терен, който не му принадлежи предварително и от който дори не възниква автохтонно: победа и плен, връзката надделява над раз-вързването, бандата над контра-бандата или дори контрабандата над а-бандата [a-bande] или безразборното бягство [débandade].⁴¹

Принципът на удоволствие сега избягва състоянието, където енергията се измества свободно (а значи, развързването), и се опитва да я стабилизира, като я обвърже. Принципът на удоволствие не разтоварва от този момент всички възбуди и психични напрежения, а принципът, който в началото на „Отвъд принципа“ е бил наречен „принцип на удоволствието“, сега е кръстен „нагони на смъртта“ или „принцип на нирвана“. С това понятийно отместване принципът на удоволствие променя смисъла си: принципът на удоволствие не е съществувал в психичната система от началото, а е извикан, за да пази покоя на психизма, като обвърже и овладее напрежението, идващо от нагонната енергия, която до този момент е била константна.

И в пета глава на „Отвъд принципа“, когато се обсъждат нагоните като дразнителни с вътрешен произход, въпросът за „връзката“ отново е подет. Съгласно Фройдовата теория в несъзнаваната система първичният процес е онзи, който следва нагоните. Като изхожда от това положение, Фройд настоява, че обвързването на нагонните дразнителни, които се появяват в първичния процес, е целта за душевния апарат. „Ако това не сполучи, ще се стигне до разстройство, аналогично на травматичната невроза; едва след успешното обвързване, господството на принципа на удоволствието (и на принципа на реалността като негова модификация) може да

⁴¹ Derrida, “Speculer – sur Freud”, pp. 371-372.

се установи без ограничения.“⁴² Винаги става дума за обвързване, *Bindung*, на нагонните дразнителни съгласно принципа на удоволствие. Принципът на удоволствие като принцип на нулата трябва да се противопостави на принципа на реалността като принцип на константност и да се превърне в него чрез модификация: другояче казано, Фройд в началото на „Отвъд принципа“ твърди, че ако принципът на удоволствие се трансформира в принцип на реалността, то е, за да се приспособи към реалността, където желанието в първичния процес не е винаги задоволявано и че принципът на удоволствие няма господство над първичния процес. Сега този принцип обвързва нагонните напрежения и опитва да установи господството си над тях. Дерида се интересува от това начало на пета глава на „Отвъд принципа“ и го окачествява като „най-богатата и най-активна фаза от текста“.⁴³ При все това, Дерида не споменава името на Бройер натакъ, въпреки че Фройд го използва в петата глава. Всичко изглежда сякаш Дерида подминава Фройдовото неразбиране с „крайна непочтителност“ на Бройер. Философът поставя на преден план по-скоро понятието за обвързване/ развързване, за да чете и интерпретира добре „Отвъд принципа“ Каква е причината за това? В следващата и последна част ще заключим статията, като разгледаме прочита на Дерида на седма глава на „Отвъд принципа“, където понятието „обвързване“ отново се появява.

5. Обвързване/ развързване като движение на живота смъртта

В седмата глава на „Отвъд принципа“ Фройд настоява, че принципът на удоволствие е задоволен, като се обвържат възбудите и като се замести първичния процес с вторичния. И той показва нова роля на принципа на удоволствие на основата на хипотезата за нагоните към смъртта.

Нека разграничим функцията и тенденцията по-строго, отколкото досега. Тогава принципът на удоволствието се оказва тенденция, служеща на функция, която има задачата да освободи напълно душевния апарат от възбуда – или да държи тази възбуда на постоянно ниво, или да я снижава, колкото е възможно. Още не можем да изберем окончателно една от тези формулировки, но забелязваме, че така определената функция изглежда част от всеобщия стремеж на живия свят да се върне към покоя на неживия. Всички знаем, че върховното наше удоволствие, сексуалният акт,

⁴² Фройд, „Отвъд принципа...“, с. 177 (Freud, „Jenseits...“, S. 36). (Преводът е леко изменен – бел. прев.)

⁴³ Derrida, „Speculer – sur Freud“, p. 372.

е свързано с рязкото угасване на силна възбуда. От тази гледна точка обвързването на нагонните прояви представлява подготвяща функция, която трябва да приготви възбудата за окончателното ѝ преодоляване в удоволствието от разтоварването.⁴⁴

Фройд все още не разграничава принципа на нулата от принципа на константността що се отнася до принципа на удоволствието, нито пък определя неговата функция. Но това, което е важно тук, е, че функцията му засяга движението на връщане „към покоя на неживия“ свят. С други думи, психоаналитикът представя нова схема, съгласно която принципът на удоволствие служи на нагоните към смъртта като принцип на нулата. Нещо повече, с примера за сексуалния акт ще бъде споменато, че обвързването на нагонните възбуди се състои в това да увеличава възбудата, като пази разтоварването за последната минута, така че нагонната енергия да не е непосредствено разпръсната. Обвързването е тогава функция в полза на нагоните към смъртта, която се опитва да унищожи психичното напрежение. И все пак Фройд завършва „Отвъд принципа“, цитирайки „Макамите на Харири“, без да разреши началния проблем за отношението между принципа на удоволствие и натрапливото повторение.

За Дерида важна е самата композиция на текста. Текстът на „Отвъд принципа“ приключва с въпрос, отворен с хипотезата за смъртни нагони, без решение на проблема, повдигнат в началото. Тъкмо това нерешение е ключът на „Отвъд принципа“, подчертава Дерида. „Развързване, развързка, откъсване, разрешаване на един проблем [...], всички тези режими на *lösen* управляват текста, който ние четем и който четем като неприключващ [*interminable*] разказ.“⁴⁵

Текстът на „Отвъд принципа“ не от текстовете с „развързка“, тъй като не решава първоначалния проблем. И все пак би могло да се възрази, че става дума за насилена асоциация между факта, че проблемът за принципа на удоволствие и натрапливото повторение остава „*ungelöst* (нерешен)“, и немската дума *lösen* (развързвам) като антоним на *binden*. Разбира се, Дерида сам признава, че думата *ungelöst* има „тривиална употреба“ в цитата, но той изразява това как дотук разглежданата проблематика около *binden/lösen* прави възможен самия текст на „Отвъд принципа“ по следния начин:

⁴⁴ Фройд, „Отвъд принципа...“, с. 201-202 (Freud, „Jenseits...“, S. 68). (Преводът е изменен – бел. прев.)

⁴⁵ Derrida, „Speculer – sur Freud“, p. 416.

Това съотнасяне [между думата *ungelöst u binden/lösen* на енергията], към което действително пристъпвам, не е непосредствено. То минава през щафетата на цяла една верига от въпроси. Например този: какво означава да се разреши един проблем? Дали става дума за теоретичен, или практически проблем, човек има работа най-малкото с предварителни трудности, с пречки, със спънки. Да се стремиш към решение е да натрупваш и да обвързваш, да „превързваш [bander]“ максимума енергия към най-близката пречка, да накараш да се покачи напрежението дотам, че решението да развърже не само „проблема“, но и връзките на натрупаната около проблема енергия. Решението разрешава нагонните напрежения, физически и психични, които проблемът е увеличил. При цялата им баналност, тези схеми са на Фройд. Ако ги припомням тук и ако държа да ги извикам едновременно от „обективната“, по някакъв начин, страна на проблемите (теоретична или практическа) и от „субективната“ страна, то е, за да свърже по постоянен начин, както правя от началото, онова, което Фройд казва, и това, което прави, онова, което „Отвъд принципа“ засяга (обектите му, хипотезите и законите, проблемите му), и хода му на писане, перформациите му, операциите му.⁴⁶

Нужно е да се натрупа психична енергия, за да се разреши един проблем, а тази натрупана енергия ще бъде разтоварена, когато проблемът е разрешен. В „Отвъд принципа“ тенденцията към разтваряне на психичното напрежение най-напред е приписана на принципа на удоволствие, а накрая е приписана на нагоните към смъртта, било то и само под хипотетична форма. Дерида интерпретира този модел, замислен от Фройд за решението на един проблем, като композиция на самата аргументация на „Отвъд принципа“. С други думи, философът от ХХ в. открива едно *mise en abyme* и една перформативна структура на текста. Той подчертава хода на дискурса в съчинението, което оставя висящ засегнатия проблем, без да го разреши, като започва да разглежда друг проблем, когато приближава до някакво заключение. Какво тогава може да извлечем ние от това?

Дерида отбелязва функцията на принципа на удоволствие да обвързва енергията на първичния процес и да я модифицира в енергия на вторичния процес, което може да се прочете във Фройдовия пасаж, който цитирахме. Философът коментира това функциониране на обвързването по следния начин: „обездвиженото вложение става по-тонично. Стойността на тоничност се оказва регурлярно асоциирана с ефекта на обвързване, който означава следователно едновременно

⁴⁶ Derrida, „Speculer – sur Freud“, p. 417.

еластичност и напрежение.⁴⁷ Психичният апарат тогава регулира едно подходящо напрежение, като обвързва нагонната енергия. И тук моделът на Фройд е винаги същият като понятието за „свободно достъпна“ енергия, такова, каквото го обяснява Бройер. Системата става по-тонична чрез обвързването, казва той. Но това странно съгласуване на обвързването с принципа на удоволствие при Фройд не може да бъде сведено до системата на саморегулация, представена от Бройер, защото, както показахме, тъкмо динамиката на Фройд и неща като конфликта между нагоните е онова, което прави възможно това обвързване. Ефектът на обвързване на нагоните служи на принципа на удоволствие, но и носи определено неудоволствие, а целта на тази функция е неорганичното, където всяко напрежение изчезва.

Според Лапланш и Понталис, „[с] „Отвъд принципа на удоволствието“ (*Jenseits des Lustprinzips*, 1920) проблемът за обвързването не само е изведен на преден план в разсъжденията на Фройд, но и позицията му става още по-сложна.“⁴⁸ Другояче казано, има два типа „обвързване“ при Фройд: от една страна, обвързването от „Проект за научна психология“ насетне, където означава промяната на енергията в свободно състояние в обвързана енергия; а от друга, обвързването, което не е в несъгласие с принципа на удоволствие. Все пак, според тях, въпросът за възможното помирение на тези две обвързвания остава открит.⁴⁹

Обратно, Дерида твърди, че „функцията на *Binden* е една от най-оригиналните и най-решаващи за психичния апарат.“⁵⁰ Ако обвързването регулира нагонното напрежение, за да бъде вторичният процес тоничен, то прави възможни също психичния ритъм на напрежението и неговото разтоварване. Ако това обвързване е твърде силно, то носи неудоволствие; ако обаче не се случи, това е също неудоволствие и в крайна сметка организъмът ще загине. Тук първичният и вторичният процес, животът и смъртта, удоволствието и неудоволствието не са отделими едни от други; по-скоро те стават необходими, като се смесват едни с други, което прави възможен живота, или „живота смъртта“. Точно затова Дерида подчертава важността на двойствеността на функцията на обвързване зад механизма, който позволява живота: обвързването не трябва да бъде твърде силно, нито твърде слабо, за да може организъмът да оцелее.

⁴⁷ Пак там, 420-421.

⁴⁸ Лапланш, Понталис, Речник по психоанализа, с. 434. (Преводът е леко модифициран – бел. прев)

⁴⁹ Пак там, с. 435.

⁵⁰ Derrida, „Speculer – sur Freud“, p. 421.

Би трябвало Дерида да е знаел за „неволната грешка при раздаването на картите“, тъй като е чел „Живот и смърт в психоанализата“ и споменава „крайната непочтителност“ в семинара си. Само че той не се пита в „Да се спекулира...“ защо се случва тази неволна грешка, а отбелязва странното съвпадение на преплетените понятия или карти при „двойното разминаване“. Нещо повече, философът подчертава, че Фройд отказва да разреши началния проблем и в собствената си спекулация, а такъв отказ представя перформативно движението на живота. Ако английските и американските психоаналитици, начело с Анна Фройд, недолгобват „Отвъд принципа“ поради аргументативната сложност на текста, както видяхме в началото на тази статия, Дерида се интересува от съчинението тъкмо поради сложността му. И докато Лапланш психоанализира самия Фройд, Дерида разсъждава върху живота или живота смъртта, като отбелязва специфичния *mise en abyme* на формата и съдържанието или перформативността на текста. Това е и значимостта на неговия прочит на „Отвъд принципа на удоволствието“.

Превод от френски: **Дарин Тенев**